

בעניני רפואות בשבת - שיעור 748

- I. מקור האיסור של רפואות בשבת - עיין שבת (ל"ג): עיין בשיעור 126 (I)
 II. על מי גזרו האיסור לרפואות בשבת - עיין בשיעור 126 (II)
 III. הכללים והציורים

(א) יש מחלוקת אם בריא גמור אסור לקחת רפואות ועיין בשו"ע (שכ"ח - ל"ז) דמי שאין לו שום מיחוש מותר לקחת תרופות בשבת ובמג"א (ס"ק מ"ג) כתב דאפילו בבריא אסור והאג"מ (ג - ל"ד) כתב שכוונת המג"א לאסור הוא בבריא החלש בטבעו דע"י הרפואות עושה חיזוק לגופו אבל בבריא גמור אין לאסור ולכן מותר לאנשים בריאים לקחת Vitamins ורק לחלש בטבעו יש לאסור ויש אוסרים משום שהוא עשוי לרפואה אף לאנשים בריאים (שו"ת משנה הלכות ז - ל"ה) וזה כהמחצית השקל אליבא דמג"א ולא כהאג"מ ועיין בכרית עולם מלאכת רפואה (ל"ח) דלמעוכרות ולמיניקות ולילדים קטנים יכול להקל ועיין בשש"כ (ה - ל"ד - פ"ה) בשם הגרשז"א דאם לוקח אותם כתחליף למיני מזון אז חשוב כמאכל בריאים ומותר אבל חיזוק מזגו אסור ועיין שיעור 126 שיש עוד כמה סניפים להקל לבריא ואפילו למקצת חולי

(ב) מותר לאכול מאכל בריאים שעשוי לרפואות דלא מוכחא מילתא דלרפואה עביד לכן מותר להחש בגרונו למצוץ סוכריות רגילות (sucking candy) ולא המכילות כל סם רפואה וכן לשחות טיי חם או יין שרף לגרונו (שכ"ח - ל"ז) ויש מתירים לקחת אם מותר לומר תן לו טיי חם שחש גרונו עיין מ"ב (כ"ג - סק"ג) ויש מתירים לקחת Aspirin אף למי שיש מיחוש בעלמא כיון שהיום הוא מאכל בריאים דהרבה בני אדם בולעים אותו כדי למנוע מחלות לב (שו"ת באר משה ה - ל"ג) ובצירוף אלו הסוכרים דבזמן הזה בטלה גזירת שחיקת סממנים ויש מחמירים כיון שעיקרם נעשו לרפואה ומותר רק לחולה שאין בו סכנה או אם קיימת אצלו נטיה שיגבר הכאב ויחלה כחולה שאין בו סכנה (עיין רמב"ם שבת כ"ג - ז' ושו"ת מנחת יצחק ג - ל"ה)

(ג) דבר דאינו מרפא אלא מונע ההיזק מותר (פטיף כ"ג) כגון רטייה על המכה כ"כ המהרש"ג (ג - קכ"ז) וראיתו מסימן ש"ג - פ"י דהחש באוזנו מותר לו ליתן בה צמר גפן ולכן המרבה להזיע מותר לו לפזר אבקת טאלק פשוטה שאין בה תוספת פורמאלין (שש"כ ל"ד - י"ג) עיין בשיעור 127 (I-ג)

(ד) דבר שמרפא לפי שעה ואח"כ חוזר המחלה אין זה בגדר דבר שאינו מרפא כמו רטייה ואסור (קצות השלחן קל"ח צפוף ד"ה "כתב המשנה זרודה" ס"ק קכ"ז) ועיין במ"ב (שס) שכתב דמותר לשאוף טאבאק בנחיריו שעושה כן לפי שעלול במיחוש הראש דכיון ששואפין הטאבאק משום תענוג לא מוכחא מילתא דעביד לרפואה ומותר ומשא"כ inhaler לנשום אם סובל מנזלת האף איברא יש לדמותו להא דשפין את השינים בסם משום ריח הפה לפי שאינו מרפא את הריח אלא מעבירו לפי שעה וכמ"ש האג"ט (עוהן כ"ה) אבל יש לחלק ביניהם קצת דסם לשינים אינו מבטל את ריח הפה כלל אלא מתוך ריח החזק של הסם אין מורגש ריח הפה אבל הוויקס (inhaler) היא מבטלת את הנזלה והוא רפויה ולפי שעה ועיין עוד בבאר משה (ה - ל"ג) דאין איסור בדבר משום שהוא רק מסיר דבר שמסלק נשימתו ועיין בשש"כ (ל"ד - ז"ג) דכל שיש משום כבוד הבריות יש להקל טפי

(ה) מיחוש שכלל לא שייך בו לרפאו בסממנים מותר לטפל בו בשבת אבל דבר שלצורך רפואתו הדרך להשתמש בסממנים אפילו אם רצונו לעשותו שלא בסממנים אסור ולכן מותר לדחוק בסכין חבורה כדי שלא תתפשט (שער הציון שכ"ח - ק"ד) וכן החושש במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין (פטיף מ"ג) אבל אסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי (פטיף מ"ג) ועיין במ"ב שמא יבוא להשקות לו סממנים המשלשים ודרכו בכך משא"כ אפיקטוזין (a substance that induces vomiting) הדרך היה ביד ולא בסם ואפשר בזמן הזה נתהפך הדרך ואסור אבל therapeutic braces מותרים ללבשם לכתחלה בשבת

(ו) מותר לאדם להמשיך באכילת תרופות גם אחרי שנתרפא כדי שלא יחלה עוד ובשו"ע (שכ"ח - כ"ז) כתב מכה שנתרפאה נותנין עליה רטייה שאינה אלא כמשמרה ועיין במ"ב שאינו בהול כל כך אחר שנתרפאה

IV. עוד מעניני פילין

(א) עיין באג"מ (אה"ע ז - ס"ז) דאשה שיש ממורה הוראה התיר שלא להתעבר אם יתברר

כודאי שאינה נעשית נדה ע"י הפילין אין איסור לקחתם בשבת משום רפואה בשבת אבל זה אינו דבר ברור ולכן לאשה שיש חשש סכנה אין עצה אחרת אלא שתשים הראבער בגופה כי הכיסים שהאיש לובש אין להתיר

ב) לקיחת רפואה לצורך תשמיש המטה דאם לאו לא היה יכול לעשותו משום מצבו עיין במנחת יצחק (ה - ק"ח) דגזירת שחיקת סממנים שכות קל וקילא טפי מאמירה לנכרי בשבת שהוא דרבנן וזה על פי תשובת הרדב"ז (ג - תר"ט) ועיין שש"כ (ל"ד - י"ט) דהביא מרוב הפוסקים דמותר דרפואות אסור רק למי שיש לו צער הגוף או מרגיש חולשה אבל לא לעניני הריון וגדרה כבריאה וצ"ע וטוב לצרף ההיתרים כמו בשנוי או מעורב במאכל עיין בשיעור 126

ג) Taking pills to develop ones appetite

עיין באג"מ (ג - נ"ד ד"ה "חס י"ש") מסתברא דלאדם שאין לו תאוות אכילה הוא חולה כי דרך בנ"א הבריאים שיש להם תאוות אכילה וצריכים רפואה וזה אסור

ד) Sleeping pills

עיין בקצות השלחן (ש"ח - סקל"ח) דאין זה רפואה לחולי שהחסר שינה אינה חולי והסם אינו מרפא אלא משקיט ומביא שינה. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ט - י"ז - ז) דבזמננו יש בכדורי שינה גם חומר המרפא. ושש"כ (ל"ג - ט"ז) דמי שמצטער הרבה מחוסר שינה מותר לו לקחת כדורי שינה

ה) No-doze pills

עיין בציץ אליעזר (חלק ח - סימן ט"ו - פרק ט"ו - ח"ט י"ג) דאסור לקחת פילין בשבת כדי להפיג ממנו השינה וע"ע בשו"ת באר משה (ה - ל"ג) דאין בכדורים אלו משום רפואה. ואם ברצונו ללמוד או לעשות שאר דבר מצוה מותר לו לקחתם

ו) מותר לבלוע סמי רפואות כמו Viagra כדי שיכול לקיים עונה של תלמיד חכם בשבת שאין הוא אלא ברי גמור ואין זה תרופה בכלל כך שמעתי מרב דוד פיינשטיין

ז) הסובל מגירויים קלים בעור (skin irritation) מותר לו לסוך בשמן אבל לא במשחה אולם אם נקלף העור מחמת הגירויים אסור גם בשמן אבל מותר לשפוך שמן על הגוף שלא במקום הקילוף על מנת שהשמן יזל למקום הקילוף (שש"כ ל"ד - י"ז בשם הקצו"ה קל"ו - כ) אמנם דעת הגרשז"א דאם הסיכה מונעת הגירויים מסתבר דה"ז כרפואה משא"כ בסוף המכה (ש"ח - כ"ז) דאינו אלא לתענוג דהעור הוא טרי והסיכה לתענוג וכן דעת האג"מ (ג - נ"ד) ודלא כהקצו"ה

ח) צרבת (heartburn) קל - עיין בספר ל"ט מלאכות (Rav Ribiat) שמי שלוקח התרופה Tums רק למנוע המחלה מותר ודומה למכה שנתרפאה שנותנין עליה רטיה שאינה אלא כמשמרה (ש"ח - כ"ז) ומ"ב (פ"ו) כתב משום שאינו בהול כל כך והביא עוד ראיה מהאג"מ (ג - נ"ד) דהוי בריא גמור ולי נראה שמשם וכן מאג"מ (ה - כ - כ"ו) משמע להיפך דדעת המג"א אליבא דהאג"מ שיהיה אסור דהוא בריא שחלש בטבעו שצריך להחמיר ולא דמי לרטיה שאינו סם וכן משמע משו"ת אָז נדברו (ו - ז) וכודאי מי שידוע שאם אוכל דבר חריף בשבת כמו chulent ובעבור זה לוקח Tums קודם שאוכל יותר טוב שאוכל דבר חם אחר שלא צריך לחלל עליו את השבת ואין להתיר ליטלו משום שהוא calcium supplement דמ"מ הוי כבריא שחלוש בטבעו ולכן יש להחמיר

ט) מריחת משחה על גופו של תינוק בשבת עד שנבלע הכל בגופו עיין במ"ב (ט"ז - ט"ט) דאם ממרח על גופו שיהיה נבלע אין איסור ממרח וכן הביא הדעת תורה (ש"ח - כ"ו) בשם המג"א (ט"ז - כ"ד) דמותר לדרוס רוק על גבי קרקע שהוא נבלע לגמרי וה"ה במשחה אם דעתו כן אמנם עיין במ"ב (ש"ז - ט"ז) ובכלל שבת (ב) דהמורה את נעליו במשחה חייב משום ממרח וצריך לומר דבמנעלים כוונתו גם להבריך אמנם ע"ע בשו"ת יביע אומר (ד - כ"ח - י"ד) דהמשחה נבלע במנעל וגם הוי רק שמן עב שהוא רק איסור דרבנן גזירה אטו שעה וכודאי אין כאן איסור דאורייתא והגרשז"א פסק דאם ממרח את המשחה עד שכולה נמסה ונבלעת בגוף האדם לא מקרי ממרח ולא אסר אלא שנשארת והוא רוצה להחליקה ע"פ הגוף (שש"כ ל"ג - הערה נ"ח) אמנם המנחת יצחק (ז - כ) כתב שדוקא שיש קפידה עפ"י דרכי הרפואה שלא להשאר כלל בעין ואם לאו באים לידי חשש דאורייתא

V. תרופות הומופטייות (homeopathic) עשבים וצמחים וטיפות המבוססים על מרכיבים טבעיים נראה שזה רפואה טבעית אם נתקבל לרפואה ע"פ מומחים ואם יש כבר נסיון רב על הדבר ולכן מי קובע בזה ואסור בתרופות אסור גם בזה (שו"ת שבט הלוי ה - נ"ה)

VI. התעמלות בשבת

עיין בשיעור 128 ואבאר

נפסם לטלו נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי ע"ה ודאי אורתי האשה רחל ב"ר לרשון מנחם הסניך הבבן ע"ה ולטלו נשמות אחי היקר ר' איסר זאב ב"ר אליעזר ליפא ע"ה